

- суддя від 24.06.2015 № 803/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rsu.court.gov.ua/userfiles/file/DSA/2015/VENICE%20COMMISSION/prom_VVK_Strasbourg.pdf.
11. Про організацію проведення обговорення положень змін до Конституції України щодо децентралізації державної влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.04.2014 № 451 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/451-2014-%D1%80>.
  12. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію від 20.11.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_990.
  13. Серета Т. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу / Т. Серета // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 50–56.
  14. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

УДК 339.74(01)

Чобіток В.І.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та організації діяльності
суб'єктів господарювання
Української інженерно-педагогічної академії

Черняєва А.О.
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економічної теорії
та міжнародної економіки
Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено механізму формування міжнародної валютної системи. Розкрито сутність валютної системи. Розглянуто проблеми міжнародної валютної системи. Проаналізовано міжнародні валютні відносини та стан функціонування національної валютної системи.

Ключові слова: валюта, валютна система, валютні відносини, валютний порядок, міжнародні розрахунки.

Чобиток В.И., Черняева А.А. МЕХАНИЗМ ФОРМИРОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ ВАЛЮТНОЙ СИСТЕМЫ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Статья посвящена механизму формирования международной валютной системы. Раскрыта сущность валютной системы. Рассмотрены проблемы международной валютной системы. Проанализированы международные валютные отношения и состояние функционирования национальной валютной системы.

Ключевые слова: валюта, валютная система, валютные отношения, валютный порядок, международные расчеты.

Chobitok V.I., Chernyaeva A.A. MECHANISM OF FORMING OF INTERNATIONAL CURRENCY SYSTEM: THEORETICAL ASPECT

The article is devoted to mechanism of formation of the international monetary system. The essence of the monetary system. Considers the problems of the international monetary system. Analyzes international monetary relations and the state of functioning of the national monetary system.

Keywords: currency, currency system, currency relations, currency order, international calculations.

Постановка проблеми. Сучасні зміни у світовій економіці сприяють налагодженню та розвитку торговельно-економічного обміну, розширенню валютних відносин між країнами тощо. Світові гроші відіграють найголовнішу роль у цих відносинах, а саме: сприяють розвитку зовнішньої торгівлі, проводять міграцію капіталу та інвестиційну діяльність, за їх допомогою надаються позики й субсидії, туристичні послуги, грошові перекази тощо. Валютні відносини проводяться на національному та міжнародному рівні та завжди підкоряються правилам певної системи економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями функціонування та розвитку міжнародної валютної системи приділили увагу такі науковці, як: А. Гальчинський, В. Геєць, В. Козик, С. Колтун, В. Міщенко, А. Філіпченко та ін.

Але, зважаючи на те, що міжнародна діяльність активно розвивається під впливом різних

факторів, існує потреба постійного моніторингу валютної системи.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні механізму формування міжнародної валютної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі зв'язки між різними країнами породжують грошові відносини, що пов'язані економічними, культурними, політичними та іншими факторами. Ці відносини між країнами формують міжнародну валютну систему, яка складається з валютного механізму та валютних відносин.

Міжнародна валютна система виникла на основі грошових систем, що існували в деяких країнах. Перша міжнародна грошова система почала зароджуватися в XIX ст. і юридично була оформлена на Міжнародній конференції в 1867 р., що відбулася в Парижі. Конференція визнала золото єдиною фор-

мою світових грошей і вперше визначила напрям уніфікації національних грошових систем. Ця система відома в історії як система «золотого стандарту» і проіснувала до першої світової війни, а окремі її елементи збереглися до 70-х рр. XX ст. [4].

Міжнародна валютна система складається з низки елементів:

- міжнародний грошовий товар (золото було першим міжнародним грошовим товаром, пізніше в міжнародних розрахунках почали використовувати кредитні гроші (векселі, банкноти, чеки на депозити). У 70-х рр. з'являються спеціальні міжнародні й регіональні платіжні одиниці – спеціальні права запозичення (SDR) та європейська валютна одиниця (ECU), згодом ЄВРО (EUR));

- валютний курс (вартість національних грошей однієї країни, виражена в грошових одиницях інших країн – фіксовані та мінливі);

- валютні ринки (спочатку таким ринком був ринок золота як грошового товару, де воно продавалося за офіційною ціною, що була закріплена міжнародним договором. Цей ринок проіснував до серпня 1971 р., коли офіційну ціну на золото було ліквідовано. Тепер ціна на золото визначається під впливом попиту й пропозиції, а ринок золота функціонує як звичайний товарний ринок);

- міжнародні валютно-фінансові організації (Міжнародний валютний фонд (IMF), Міжнародний банк реконструкції і розвитку (IBRD), який разом зі своїми філіалами – Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), Міжнародною асоціацією розвитку (IDA) та Багатостороннім агентством щодо гарантій інвестицій (MIGA) – утворюють групу Світового банку, Банк міжнародних розрахунків у Базелі, регіональні банки розвитку тощо).

Основним завданням міжнародної валютної системи є регулювання сфери міжнародних розрахунків для забезпечення сталого економічного зростання й підтримки рівноваги в зовнішньоторговельному обміні [5].

Міжнародна валютна система охоплює:

- набір міжнародних платіжних засобів;
- режим обміну валют (валютні курси);
- умови конвертованості, міжнародних розрахунків, міжнародних ринків валюти й золота;

- статус міждержавних інститутів, що регулюють валютні відносини;

- мережу міжнародних та банківських установ, які здійснюють міжнародні операції, пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю.

В умовах поглиблення інтеграції економік різних країн міжнародна валютна система відіграє все більш важливу та самостійну роль та впливає на економічне становище країни: темпи зростання виробництва та міжнародного обміну, на ціни, заробітну плату тощо.

Від ефективності валютного механізму, рівня втручання державних та міжнародних валютно-фінансових організацій

в діяльність валютних, грошових та золотих ринків багато в чому залежить економічний розвиток і зовнішньоекономічна стратегія країн.

Зростання вагомості валютної системи примушує промислово-розвинені країни вдосконалювати наявні та шукати нові інструменти та методи державно-монополістичного регулювання валютної сфери на різних рівнях.

Рис. 1. Еволюція розвитку міжнародних валютних відносин

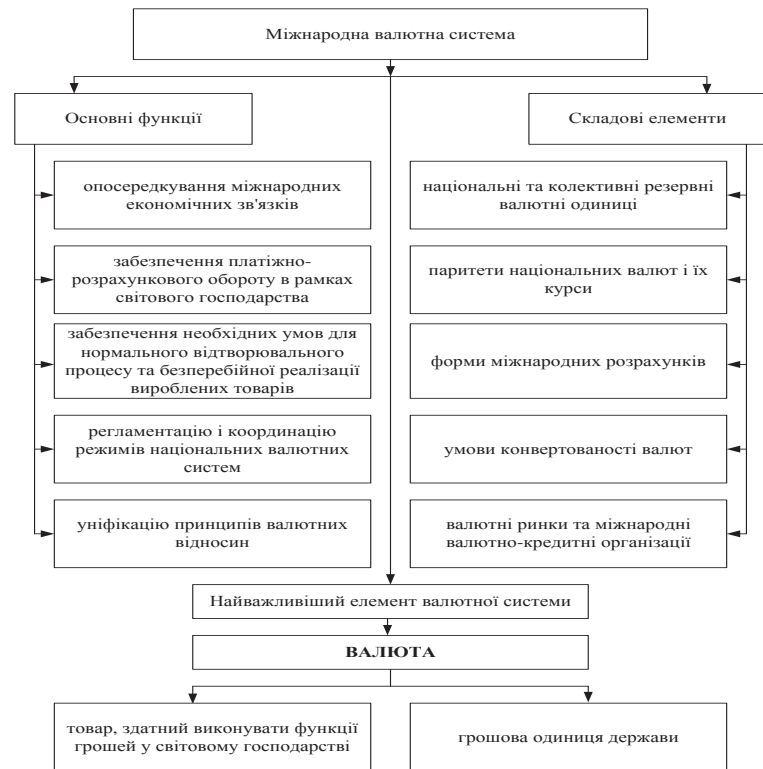

Рис. 2. Основні функції та складові елементи міжнародної валютної системи

Еволюція розвитку міжнародних відносин наведено на рис. 1.

Під міжнародною валютною системою, маються на увазі механізми, що регулюють взаємодію між країнами – учасницями міжнародних економічних відносин – взаємодія грошово-кредитних інструментів, які використовуються ними на ринках валюти, капіталів і товарів. При цьому управління цими механізмами здійснюється через національну політику окремих країн та їх взаємозв'язки.

Розрізняють такі види валютних систем:

- національні;
- регіональні;
- міжнародна [5].

Національні валютні системи виникли спочатку, вони спіралісь на національне законодавство з урахуванням вимог міжнародного права. Національна валютна система є складовою частиною грошової системи країни, але відносно самостійна й виходить за національні кордони. Її особливості визначаються рівнем розвитку і станом економіки та зовнішньоекономічних зв'язків країни.

Регіональна та міжнародна валютні системи обслуговують взаємний обмін результатами діяльності національних господарств і є інтернаціональними.

Регіональна валютна система являє собою форму організації валютних відносин держав певного регіону, закріплену в міждержавних угодах і створення міждержавних фінансово-кредитних інститутів. Найбільш яскравий приклад – європейська валютна система.

Міжнародна валютна система – це глобальна форма організації валютних відносин у межах світового господарства, закріплена багатосторонніми міждержавними угодами й регульована міжнародними валютно-кредитними і фінансовими організаціями. Характер і стабільність її функціонування залежать від рівня відповідності її принципів структурі світового господарства, розміщенню сил та інтересам країн-лідерів. У разі зміни зазначених умов виникає періодична криза світової валютної системи, яка завершується її крахом і створенням нової валютної системи [6].

Основні функції та складові елементи міжнародної валютної системи наведено на рис. 2.

Валюта поділяється на два типи:

1. Міжнародна торгова валюта – це валюта, що використовується для оцінки міжнародних торговельних операцій (експорт й імпорт товарів, послуг, капіталу), або валюта як товар, що є предметом купівлі-продажу.

2. Міжнародна резервна валюта – це валюта, що використовується для покриття дефіциту платіжного балансу надання позик, кредиту, фінансування допомоги тощо. Її головною функцією є створення валютних державних резервів.

Розрізняють такі поняття, як «національна валюта» (встановлена національним законодавством грошова одиниця цієї держави), «іноземна валюта» (іноземні банкноти і монети, вимоги, виражені в іноземних валютах у вигляді банківських вкладів, векселів або чеків).

Механізм формування міжнародної валютної системи являє собою систему контролю за зміною обсягу валюти з країни в країну шляхом прийняття постанови щодо валютного регулювання з обмеженнями:

- вимагають від окремих осіб чи фірм, що тримають іноземну валюту, передати або продати її урядові;
- нормують запаси іноземної валюти.

Валютне регулювання – це сукупність заходів, що реалізуються міжнародними організаціями,

державою у сфері валютних відносин. Здійснюються на двох рівнях – міждержавному та національному [5].

Функції регулювання міжнародних валютних відносин покладено на Міжнародний валютний фонд, який керується статутом, ухвалами та домовленостями.

На державному рівні регулювання визначається законодавчими актами кожної країни.

Валютний контроль – це важлива складова частина валютного регулювання, мета якого полягає в дотриманні валютного законодавства під час здійснення валютних операцій за участю резидентів і нерезидентів [6].

Органами валютного контролю є:

- державна податкова інспекція (адміністрація) (ДПА) – контроль за повнотою сплати податків;
- державний митний комітет (ДМК) – вивіз та ввіз золота, валюти;
- міністерство зв'язку (МЗ) – перекази валюти за кордон.

Механізм валютного регулювання в Україні включає сукупність заходів, які проводяться Національним банком, Мінфіном, Державною податковою адміністрацією, іншими органами валютного контролю у сфері валютних відносин.

Механізм валютного регулювання в основному зводиться до таких форм, як девальвація (зниження обмінного курсу національної валюти до іноземних валют) та ревальвація (підвищення курсу національної валюти відносно іноземних валют).

Девальвація і ревальвація використовуються для визначення тривалого і стійкого зниження або підвищення обмінного курсу національної валюти відповідно.

При цьому девальвація й ревальвація зображають об'єктивний ринковий процес, що визначає зміну обмінного курсу національної валюти під впливом динаміки попиту та пропозиції на валютному ринку. За таких обставин Національний банк змушений діяти з урахуванням цих ринкових сил, змінюючи офіційний обмінний курс відповідно до умов, що склалися.

Така ситуація тривалий час спостерігається в Україні, коли Національний банк змушений був девальвувати курс української валюти відносно долара США (див. рис. 3).

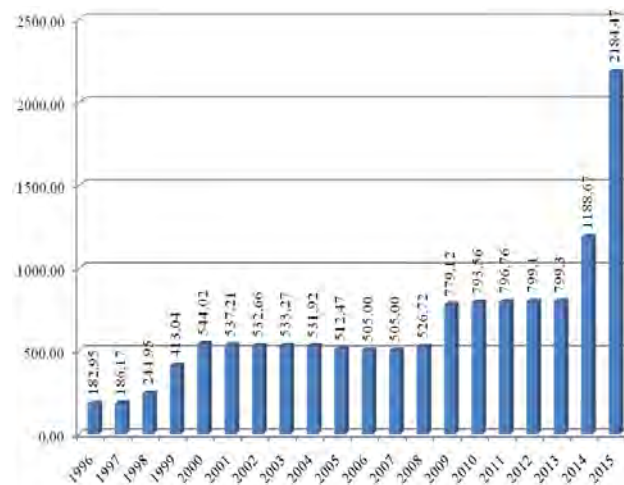

Рис. 3. Динаміка зміни курсу гривні до долара США (за 100 дол. США)

Джерело: побудовано автором на основі [7]

З рис. 3 видно, що протягом розглянутого періоду, а саме з 1996–2015 рр. національна валюта девальвує – знижує обмінний курс національної валюти до долара США. Значне зниження вартості національної валюти спостерігалось у 1999, 2009, 2014 та в 2015 рр.

На такий рівень девальвації національної валюти впливають як зовнішні фактори (світова фінансова криза, високий рівень конкуренції тощо), так і внутрішні (зниження ВВП, нестабільне політичне та економічне положення тощо).

Висновки. Таким чином, міжнародна валютна система виникла на основі грошових систем. До складу міжнародної валютної системи належать такі елементи:

- міжнародний грошовий товар;
- валютний курс;
- валютні ринки;
- міжнародні валютно-фінансові організації.

Проаналізовано еволюцію розвитку міжнародних відносин. Розглянуто основні функції та складники

міжнародної валютної системи. У статті проведено аналіз динаміки зміни курсу гривні до долара США, який свідчить про значний рівень девальвації національної валюти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гальчинський А. Сучасна валютна система / А. Гальчинський. – К.: LIBRA, 1993. – 95 с.
2. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / [В. Геєць, В. Александрова, О. Барановський, В. Близнюк та ін.]; за ред. В. Геєця. – К.: Форт, 2000. – 422 с.
3. Райзберг Б. Современный экономический словарь / Б. Райзберг, Л. Лозовский, Е. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 479 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/ses/str/0598.html>.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/61/4429.html>.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://grandars.ru/student/mirovaya-ekonomika/mirovaya-valyutnaya-sistema.html>.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studme.com.ua/19020609/ekonomika>.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.

УДК 339.92

Чужиков В.І.

*доктор економічних наук,
професор, проректор*

*Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Лещенко К.А.

кандидат економічних наук,

*старший викладач кафедри європейської інтеграції
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

ЕКОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ КООРДИНАТ

Статтю присвячено особливостям формування екологічної парадигми, що базується на економічній моделі розвитку сучасного суспільства, яке зацікавлено в зменшенні антропогенного впливу на природне середовище і водночас спрямоване на систему раціонального природокористування за допомогою економічних механізмів та інструментів регулювання.

Ключові слова: екологічна парадигма, людина інформаційна, людина сітьова, екологічна політика, економічні механізми та інструменти.

Чужиков В.І., Лещенко К.А. ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ КООРДИНАТ

Статья посвящена особенностям формирования экологической парадигмы, которая опирается на экономическую модель развития современного общества, которое заинтересовано в уменьшении антропогенного влияния на природную среду и вместе с тем ориентировано на систему рационального природопользования при помощи экономических механизмов и инструментов регулирования.

Ключевые слова: экологическая парадигма, человек информационный, человек сетевой, экологическая политика, экономические механизмы и инструменты.

Chuzhykov V.I., Leshchenko K.A. THE ECOLOGICAL PARADIGM IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL ECONOMIC COORDINATES

The article is devoted to the peculiarities of the ecological paradigm formation, which relies on the economic model of modern society, which is interested in reducing the human impact on the natural environment and at the same time is focused on the model of prudent environmental management using economic instruments and regulatory tools.

Keywords: ecological paradigm, Homo Informaticus, Homo Retis, environmental policy, economic mechanisms and tools.

Постановка проблеми. Значне урізноманітнення наукових підходів до прогнозування майбутньої моделі розвитку суспільства суттєво впливає на характер та особливості наукової ідентифікації дослідницької парадигми. Здебільшого її сучасне

трактування є відмінним від того, що існувало в античні часи, а також від того, що запропонував у 1962 році американський філософ Т. Кун, оскільки часові та контентні межі процесу пізнання упродовж останніх півстоліття зазнали суттєвих змін.